

**LOYIHA HAVFLARINI BOSHQARISHDA XORIJIY TAJRIBADAN
FOYDALANISHNING SAMARALI YO'LLARI**

Muhiddinova Maftuna Rinat qizi

*“Loyiha boshqaruvi (project management)” kafedrası magistranti
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Huzuridagi Biznes va
Tadbirkorlik Oliy Maktabi*

Annotasiya: Loyihalarni boshqarishda mamlakatning iqtisodiy o'sishi, ish o'rinlari yaratilishi va texnologiya o'zgarishini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, global iqtisodiy noaniqlik, raqobatning kuchayishi va investitsiya muhitiga bo'lgan talablarning o'zgarishi tufayli xorij tajribasini jalb qilish amaliyotini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada loyihalarni boshqarishda xorijiy tajribadan foydalanishning samarali yo'llarini jalb qilishni va raqobatbardosh qilish uchun zamonaviy yondashuvlar va amaliyotlarni o'rganib chiqamiz.

Kalit so'zlar: investitsiya, iqtisod, muhit, shart-sharoit, imtiyozlar, sun'iy intellect.

**EFFECTIVE WAYS TO UTILIZE FOREIGN EXPERIENCE
IN PROJECT RISK MANAGEMENT**

Abstract: Project management plays a vital role in supporting a nation's economic growth, job creation, and technological advancements. However, due to global economic uncertainties, increasing competition, and evolving demands on the investment climate, it is crucial to improve the practice of attracting foreign expertise in project management. This article explores effective ways to utilize foreign experience in project risk management and examines modern approaches and practices to enhance competitiveness.

Keywords: investment, economy, environment, conditions, benefits, artificial intelligence.

**ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗАРУБЕЖНОГО
ОПЫТА В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ ПРОЕКТОВ**

Аннотация: Управление проектами играет важную роль в поддержке экономического роста страны, создании рабочих мест и технологического прогресса. Однако, в связи с глобальной экономической неопределенностью, усилением конкуренции и меняющимися требованиями к инвестиционному климату, крайне важно совершенствовать практику привлечения зарубежного опыта в управлении проектами. В данной статье исследуются эффективные способы использования зарубежного опыта в управлении рисками проектов и рассматриваются современные подходы и практики для повышения конкурентоспособности.

***Ключевые слова:** инвестиции, экономика, окружающая среда, условия, преимущества, искусственный интеллект.*

"Loyiha" va "loyihalarni boshqarish" so'zlari turli sohalardagi va hukumat darajasidagi menejerlar tomonidan ishlatiladigan terminologiyada aniq belgilangan (mustahkam o'rnatilgan). O'zbekistonning bozor iqtisodiyotiga kirishi iqtisodiy va boshqaruv faoliyatining ixtisoslashuv darajasini oshirish, maxsus rejalashtirish usullarini ishlab chiqish, muddatlarni nazorat qilish va ijrochilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tashkil qilishni talab etadi. Boshqarish obyektiga yangi yondashuv asoslari barcha rivojlangan mamlakatlardan olingan loyihalarni boshqarish konsepsiyasi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 28.12.2018 yildagi o'z ma'ruzasida ta'kidlaganidek, ayni paytda mamlakatimizda chet el investitsiyalari hisobidan 23 milliard dollarlik 456 loyiha amalga oshirilmoqda. 2019 yilda barcha manbalar hisobidan 138 trillion so'mlik investitsiyalarni o'zlashtirish rejalashtirilgan, bu 2018 yilga nisbatan 16 foizga ko'pdir.

Loyihani boshqarish har qanday tashkilotning samarali faoliyatining asosiy elementlaridan biridir, ayniqsa, tez o'zgaruvchan biznes muhiti va raqobat sharoitida. Jahon amaliyotida loyihalarni boshqarish ko'p yillar davomida faol qo'llanilmoqda va ko'plab kompaniya va tashkilotlar faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi.

Jahon amaliyotida loyihalarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlaridan biri loyiha yoki tashkilot doirasida muayyan loyiha yoki vazifa uchun eng samarali yondashuvni tanlash imkonini beruvchi turli metodologiya va yondashuvlardan foydalanish qobiliyatidir.

Hozirgi vaqtda loyihalarni boshqarish yangi metodologiya va texnologiyalarning paydo bo'lishi tufayli rivojlanish va takomillashishda davom etmoqda. Bundan tashqari, jahon amaliyotida loyihalarni boshqarish turli sohalarda, jumladan, IT, qurilish, ishlab chiqarish, marketing va boshqa ko'plab sohalarda keng qo'llanilayapti, bu uning zamonaviy dunyoda ahamiyati va dolzarbligidan dalolat beradi. Loyihani boshqarish — bu muayyan natijalarga erishish uchun loyiha ishini rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish jarayoni. Bu korxonalar uchun mahsuldorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va ish sifatini yaxshilash uchun muhim vositadir. Loyihani boshqarish, shuningdek, loyihani amalga oshirish vaqtini nazorat qilish va xavflarni minimallashtirish imkonini beradi. IT-loyihalarida loyihalarni boshqarish, ayniqsa, muhimdir, chunki bu sohada natijaga ta'sir qiladigan ko'plab omillar mavjud. Bu sizga jamoa ishini boshqarish, jarayonlarni optimallashtirish, xatarlarni boshqarish va loyihani belgilangan muddatlarda va budjet doirasida saqlashni ta'minlaydi.

IT-loyihalari yuqori sifat standartlariga javob berishi kerak, shuning uchun bugungi kunda ko'plab muvaffaqiyatli kompaniyalar loyihalarni boshqarish tizimisiz qila olmaydi. Bunday tizimdan foydalanish loyiha bilan bog'liq xato va muammolarni aniqlash va bartaraf etish, ularning oldini olish bo'yicha o'z vaqtida choralar ko'rishga yordam beradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Shunday qilib, loyihalarni boshqarish IT sohasidagi biznes maqsadlariga erishish uchun zarur vosita bo'lib, jamoaning sifati va samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Loyihaning hayot aylanishi — loyihaning bosqichlari yoki bosqichlari ketma-ketligi. Loyihaning umumiy hayot siklida quyidagi bosqichlarni ajratish mumkin:

1.Loyihani boshlash (Initiation stage)

Loyihaning ushbu bosqichi loyihaning maqsad va vazifalarini baholaydi, uning ko'lamini belgilaydi va loyiha va biznes strategiyasi o'rtasidagi aloqalarni o'rnatadi.

Xorijiy IT amaliyotidan misollar:

- Google mobil qurilmalar uchun yanada ochiq va moslashuvchan platformani taklif qilish maqsadida 2003 yilda Android loyihasini ishga tushirgan.

- Apple o'z iste'molchilari uchun innovatsion mobil telefon yaratish maqsadida 2005 yilda iPhone loyihasini ishga tushirgan.

2.Loyihani rejalashtirish (Planning stage)

Loyihaning ushbu bosqichi loyiha rejasini ishlab chiqish, uni baholash va tasdiqlash, shuningdek, loyiha jamoasi ichida aniq rol va mas'uliyatni belgilashni o'z ichiga oladi.

Xorijiy IT amaliyotidan misollar:

- Amazon har bir loyiha uchun batafsil rejalashtirishni amalga oshiradi, jumladan rejalashtirilgan vaqt va budjet, texnologiya, resurslardan foydalanish va hokazo.

- Microsoft mahsulot dizayni, ishlab chiqish, sinovdan o'tkazish va chiqarishni o'z ichiga olgan ish jadvali va loyiha kalendarini ishlab chiqadi.

3.Loyihani amalga oshirish (Execution stage)

Loyihaning ushbu bosqichida loyiha jamoasi mahsulotni yaratish, loyiha rejasiga muvofiq vazifalarni bajarish va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni aniqlash va tuzatish ustida ishlashni boshlaydi.

Xorijiy IT amaliyotidan misollar:

- Facebook o'z ishini Facebook ilovasi, API va boshqalar kabi mahsulotlarini prototiplash va sinab ko'rishdan boshladi.

- Google yangi mahsulotlar, asosiy yangilanishlar va hokazolar ustida ishlaydigan ishlab chiqish guruhlar bilan loyihalarni amalga oshiradi.

4.Monitoring va nazorat bosqichi (Monitoring and control stage)

Ushbu bosqichda loyiha rejasiga muvofiqligini ta'minlash, muammolar va xavflarni aniqlash uchun loyihaning bajarilishi nazorat qilinadi.

Xorijiy IT amaliyotidan misollar:

- Netflix real vaqt rejimida loyihani kuzatish va nazorat qilish imkonini beruvchi loyihalarni boshqarish tizimidan foydalanadi.

- Apple loyiha hayotiy siklining turli bosqichlarini o'lchash va xavfni boshqarish uchun samaradorlik ko'rsatkichlaridan foydalanadi.

5.Yopilish bosqichi (Closure stage)

Loyihaning ushbu bosqichida mahsulotni yaratish va uni buyurtmachiga etkazib berish bo'yicha ishlarni yakunlash, shuningdek, loyiha natijalarini baholash va loyiha jarayonlarini takomillashtirish imkoniyatlarini aniqlash.

Xorijiy IT amaliyotidan misollar:

- Microsoft loyihaning kuchli va zaif tomonlarini topish va loyiha jarayonlarini takomillashtirish bo'yicha xulosalar chiqarish uchun loyiha hayotiy siklining har bir bosqichi oxirida loyihani baholaydi.

- Google loyiha auditini o'tkazadi, unda asosiy ko'rsatkichlar, xavflar, loyihaga ta'sir qiluvchi omillar va boshqalar kiradi.

Loyihani ishlab chiqish jarayoni — bu loyiha konsepsiyasini ishlab chiqish, uni rejalashtirish, amalga oshirish va ishga tushirishni o'z ichiga olgan bosqichlar ketma-ketligi. Keling, har bir bosqichni batafsil ko'rib chiqaylik.

a). Loyiha konsepsiyasini ishlab chiqish. Ushbu bosqichda loyihaning maqsadlari, uning asosiy talablari va g'oyalari aniqlanadi. Buyurtmachi bilan loyiha konsepsiyasi muhokama qilinadi va loyihani ishga tushirish to'g'risida qaror qabul qilinadi;

b). Loyihani rejalashtirish. Ushbu bosqichda loyihaning batafsil rejasi ishlab chiqiladi, u budjetni, muddatlarni, har bir jamoa a'zosining vazifalari va mas'uliyatini o'z ichiga oladi;

c). Talablarni tahlil qilish. Ushbu bosqichda loyiha uchun funksional va funksional bo'lmagan talablar aniqlanadi. Loyihani ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladigan barcha talablar ro'yxati tuziladi;

d). Dizayn. Ushbu bosqichda belgilangan talablar doirasida asosiy konseptual yechimlar ishlab chiqiladi. Tegishli texnologiyalar va yechimlar tanlanadi, loyiha arxitekturasi ishlab chiqiladi va dizayn yaratiladi;

e). Ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish. Ushbu bosqichda loyihani haqiqiy ishlab chiqish va uning asosiy funksiyalarini sinovdan o'tkazish amalga oshiriladi. Loyiha kodi ishlab chiqilgan reja va dizayn asosida tuziladi;

f). Chiqarish. Ushbu bosqichda loyiha serverlarga joylashtiriladi. Ushbu bosqichda butun tizimning to'g'ri ishlashi va ma'lumotlar manipulyasiyasi tekshiriladi, ammo barcha testlar vaqtinchalik serverda amalga oshiriladi;

g). Loyihani ishga tushirish. Ushbu bosqichda dasturiy ta'minot o'rnatiladi va loyiha ish muhitida ishga tushiriladi;

h). Doimiy qo'llab-quvvatlash va texnik xizmat ko'rsatish. Ushbu bosqichda loyihaning bajarilishi nazorat qilinadi va uni doimiy ravishda qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish amalga oshiriladi. Yangi funktsiya qo'shiladi yoki mavjud muammolar tuzatiladi.

Ushbu bosqichlarning har biri loyihaning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun muhim va aniq va o'z vaqtida bajarilishi kerak.

Xorijiy IT loyihalari samaradorlikni oshirish va loyihalarni muvaffaqiyatli yakunlash uchun turli yondashuv va vositalardan foydalanadi. Keling, ulardan ba'zilarini ko'rib chiqaylik.

1. Agile metodologiyalari

Agile metodologiyalari IT sohasida loyihalarni boshqarishga keng tarqalgan yondashuv hisoblanadi. Ular talablarning o'zgaruvchanligi va o'zgarishlarga tez javob berish qobiliyatiga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotni tez ishlab chiqish va yetkazib berishga asoslangan. Ba'zi keng tarqalgan Agile metodologiyalariga Scrum, Kanban va Extreme Programming (XP) kiradi.

2.DevOps

DevOps — bu dasturiy ta'minotni tezkor ishlab chiqish, sinovdan o'tkazish va ishlab chiqarish muhitiga etkazib berish uchun ishlab chiqish guruhi va IT operatsiyalari guruhini birlashtirish amaliyotidir. DevOps joylashtirish va monitoring jarayonlarini avtomatlashtirish hamda dastur komponentlaridagi nosozliklarni bartaraf etish uchun vositalar va usullarni taqdim etadi.

3.Bulutli texnologiyalar

Bulutli texnologiyalar ilovalarni ishlab chiqish va yetkazib berishni tezlashtirish, shuningdek, infratuzilma xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi. Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure va Google Cloud Platform kabi platformalar ishlab chiquvchilarga ilovalarni bulutda yaratish, sinovdan o'tkazish va o'rnatish, shuningdek, xavfsizlik va kengayish uchun tayyor bo'lmagan xizmatlar va vositalardan foydalanish imkonini beradi.

4.Sun'iy intellekt (AI) va mashinani o'rganish (ML)

AI va ML ITning turli sohalarida, jumladan, dasturiy ta'minotni ishlab chiqishda tobora ommalashib bormoqda. Ushbu texnologiyalar ishlab chiqish jarayonlarini tezlashtirish, mahsulot sifati va yetkazib berish qobiliyatini yaxshilash, muntazam vazifalarni avtomatlashtirish imkonini beradi.

5.Uzluksiz integratsiya/uzluksiz yetkazib berish (CI/CD)

CI/CD — uzluksiz sinov, qurish va yetkazib berishni o'z ichiga olgan ishlab chiqish metodologiyasi. CI/CD muntazam sinovdan o'tkazish va ilovaga o'zgartirishlarni o'z vaqtida yetkazib berish orqali ishlab chiqish jarayonini tezlashtirish va mahsulot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

6.Texnik qarz

Texnik qarz — bu biznes jarayonlarini buzish va sanoat standartlariga javob bermaslik xavfini oshiradigan eskirgan texnologiyalar, jarayonlar va protseduralarning umumiy ta'siri. Texnik qarzni boshqarish dasturni yanada barqaror qilish, innovatsiyalar kiritish, ish faoliyatini yaxshilash va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi.

Bu yondashuv va vositalarning barchasi xorijiy IT-kompaniyalarga rivojlanish jarayonini tezlashtirish va loyihalari samaradorligini oshirishga yordam beradi, bu esa bugungi tez o'zgarib borayotgan raqamli iqtisodiyotda muvaffaqiyatning asosiy omilidir.

Loyihani boshqarishning ba'zi usullarini ko'rib chiqamiz, ulardan biri “Sharshara” usuli — bu usul harakatlarning chiziqli ketma-ketligini nazarda tutadi. Har bir keyingi bosqich faqat avvalgisi tugagandan so'ng boshlanadi. Loyihani amalga oshirish jarayoni tegishli bosqichlar uchun belgilangan muddatlarni va cheklangan konfiguratsiya variantini nazarda tutadi.

Afzalliklari:

- deyarli har qanday bosqichda loyihani amalga oshirish muddatini aniq belgilash mumkin;
- “Sharshara” usuliga asoslangan loyihani boshqarish mijozning katta ishtirokini talab qilmaydi;
- Talablar aniq bo‘lgan va turli tomonlar o‘rtasida kuchli aloqaga ehtiyoj bo‘lmagan oddiy loyihalar uchun yaxshi.

Kamchiliklari:

- doimiy kengaytirishga muhtoj bo‘lgan loyihalar uchun mos emas;
- Model ularni amalga oshirish jarayonida talablarni o‘zgartirish yoki aniqlashtirishga moslashtirilmagan;
- Faqat yakunlash jarayoni oldindan aytib bo‘ladigan va barcha talablarni boshidanoq aniqlash mumkin bo‘lgan loyihalar uchun juda yaxshi.

Keyingi usul — Agile usuli — loyiha davomida noaniqlik va o‘zgarishlarga tayyorlikni hisobga olishga mo‘ljallangan engil, moslashuvchan va iterativ yondashuv. Har bir bosqich qisqa sikldan iborat bo‘lib, texnika har bir iteratsiyadan keyin mijozga mahsulotni taqdim etishni o‘z ichiga oladi.

Afzalliklari:

- Agilening asosiy afzalligi shundaki, u mijozlarning o‘zgaruvchan ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi;
- loyihaning istalgan bosqichida talablarni o‘zgartirish imkoniyati;
- mijozga minimal yashovchan mahsulotni tezlashtirilgan holda yetkazib berish;
- rivojlanish jarayonida mijozning yuqori darajada ishtirok etishi;
- Jamoaning muhim muammolarni tez va samarali hal qilishga tayyorligini oshirish.

Kamchiliklari:

- Agile usuli noaniq va jarayonning hozirgi zamonga moslashishini talab qiladi, shuning uchun belgilangan muddatlar bilan ishlaydigan jamoalar uchun qiyin bo‘lishi mumkin;
- loyiha tuzilmasining etarli emasligi jamoaning mehnat unumdorligini pasaytirishi mumkin;
- jarayon bosqichlari takrorlanishi mumkin, bu esa ishlab chiqish jarayonida kechikishlarga olib kelishi mumkin;
- Qo‘llash turlari, o‘lchamlari va intensivligi bilan bog‘liq muammolar Agilega xos bo‘lishi mumkin.

Xorijiy IT loyihalari loyihalarni boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish uchun turli texnologiyalar va vositalardan foydalanadi. Ulardan ba’zilari:

a). Agile loyihalarni boshqarishni osonlashtiradigan va mahsulotni yetkazib berish vaqtini qisqartirish va jarayon shaffofligini oshirish imkonini beruvchi Agile platformalari. Bunday platformalarga misollar: JIRA, Trello, Asana.

b). InVision — foydalanuvchi interfeyslari va maketlarini yaratish va prototiplash uchun vosita. Ushbu vosita sizga foydalanuvchi interfeysi maketlarini tezda yaratish va sinab

ko'rish imkonini beradi, bu esa ilovalarni ishlab chiqish jarayonini sezilarli darajada osonlashtiradi.

c). Slack — bu jamoaviy loyihalar uchun elektron pochta xabarlarini kamaytirish, qarorlarni tezroq qabul qilish va jamoada yanada samarali muloqot qilish imkonini beruvchi muloqot platformasi.

d). Rejalashtirish, resurslarni belgilash, taraqqiyotni kuzatish va loyiha ma'lumotlarini tahlil qilishda yordam beruvchi Microsoft Project platformasi. Ushbu platforma dunyodagi eng mashhur loyihalarni boshqarish vositalaridan biridir.

e). Salesforce CRM — bu mijozlar bilan ishlashingizni yaxshiroq tashkil qilish, konversiyalarni oshirish va kompaniya ichidagi aloqalarni yaxshilashga yordam beruvchi mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimi.

O'z ishlarida loyihalarni boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish uchun texnologiyadan faol foydalanayotgan kompaniyalar qatoriga Google, Apple, IBM, Microsoft, Facebook, Amazon va boshqalar kiradi. Ular samaradorlikni oshirish va ish sifatini yaxshilash imkonini beruvchi zamonaviy texnologiya va vositalardan faol foydalanmoqda.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli dasturiy maqsadlarni boshqarish usulini o'z ichiga olgan har qanday qayta qurish jarayonini tartibga solishning tasdiqlangan vositasi bo'lib, unga muvofiq qator davlatlararo, mintaqaviy, tarmoq va obyektlarga mo'ljallangan maqsadli dasturlar yaratildi. Ularning har biri o'zaro bog'liq bo'lgan kompleks (resurslar, atamalar va ijrochilar uchun) loyihalaridir. Ularning amalga oshirilishi loyihani boshqarish konsepsiyasiga asoslangan (project management). Konsepsiyaning asosi loyihaga har qanday tizimning (masalan, korxonaning) boshlang'ich holatidagi vaqt va pul sarflashi bilan bog'liq bo'lgan o'zgarish sifatida qarashidir.

Budjet va vaqt cheklovlari doirasida oldindan belgilangan qoidalarga muvofiq amalga oshiriladigan ushbu o'zgarishlar jarayoni ushbu yangi sintetik fanning mohiyatini tashkil etadi. Bunday yondashuv iqtisodiyot va boshqaruvdagi barcha o'zgarishlarni investitsiya loyihalari tizimiga, ularni boshqarishni esa investitsiyaviy boshqaruvga olib borishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'ozibekov D.G'., Nosirov E.I. O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish: risola. – T.: Iqtisod-moliya, 2007. – 92 b.
2. https://lib.stat.uz/images/metodika/55-buyruq-m_jomolov-ilovasi_compressed.pdf
3. Sh.Ahmadjonova. "Iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishda investitsiya faoliyatini muhim ahamiyati"/ "INVESTITSIYA FAOLIYATINING XALQARO HUQUQIY KAFOLATLARI" / "МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ГАРАНТИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ" / "INTERNATIONAL LEGAL GUARANTEES OF INVESTMENT ACTIVITY" [Matn] Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – T.: TDYU nashriyoti, 2023.– 248 b.

4. https://gov.uz/oz/miit/activity_page/investitsiyalar

5. A.Saydullayev. “To‘g‘ridan to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarning mamlakat eksport salohiyatiga ta’sirini ekonometrik modellar yordamida baholash” Iqtisodiyot va ta’lim jurnali /2024-yil 2-son

https://doi.org/10.55439/ECED/vol25_iss2/a5

